

рефлексії полягає в усвідомленні обмежень та перешкод в організації власної діяльності.

У зв'язку з визначеними особливостями рефлексія може розглядатися як фактор професійного розвитку та самозміни особистості вчителя, чинником його педагогічної майстерності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Зимняя І.А. Педагогическая психология: Учеб. для вузов / Ирина Алексеевна Зимняя. – М.: Логос, 2000. – 383 с.
2. Кузьмина Н.В. Профессионализм личности преподавателя и мастера производственного обучения / Нина Васильевна Кузьмина. – М.: Педагогика, 1990. – 119 с.
3. Маркова А.К. Психология труда учителя / Аэлита Капитоновна Маркова. – М.: Просвещение, 1993. – 192 с.
4. Митина Л.М. Психология труда и профессионального развития учителя / Лариса Максимовна Митина. – М.: Логос, 2004. – 320 с.
5. Мышление учителя: Личностные механизмы и понятийный аппарат / Под ред. Ю.Н.Кулюткина, Г.С.Сухобской / Ювеналий Николаевич Кулюткин, Галина Степановна Сухобская. – М.: Педагогика, 1990. – 104 с.
6. Рубинштейн С.Л. Проблемы общей психологии / Сергей Леонидович Рубинштейн. – М.: Просвещение, 1976. – 416 с.

SUMMARY

Reflective management as a factor of pupils' learning activity optimization by teacher has been analyzed in the article. Theoretical model of pedagogical reflection has been presented as well.

Key words: *reflection, pedagogical reflection, pedagogical activity, professional self-consciousness.*

ТЕТЯНА МІРОШНІЧЕНКО

РЕАЛІЗАЦІЯ ПРИНЦИПУ НАСТУПНОСТІ У МАТЕМАТИЧНІЙ ПІДГОТОВЦІ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ ТА МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

У статті розглянуто шляхи реалізації принципу наступності у математичній підготовці дітей старшого дошкільного та молодшого шкільного віку.

Ключові слова: *принцип наступності, старший дошкільний вік, молодший шкільний вік, математична підготовка, дидактична гра, індивідуалізація навчання, наочні засоби навчання.*

На сучасному етапі розвитку національної системи освіти однією з актуальних є проблема забезпечення наступності в навчанні. У Законі України «Про освіту» зазначено, що саме наступність є однією з умов здійснення неперервності здобуття знань, яка має забезпечити єдність, взаємозв'язок та узгодженість мети, змісту, методів, форм навчання і виховання з урахуванням вікових особливостей дітей на суміжних щаблях освіти.

Наступність є важливою умовою цілісності та ефективності педагогічного процесу, фактором, що визначає логіку й послідовність розвитку особистості, поступовий перехід від одного вікового етапу до наступного.

Правомірно вказати, що проблемами реалізації принципу наступності в умовах навчально-виховного процесу займалися багато відомих сучасних вчених, серед яких О.Я. Савченко, І.Ю. Ігнатенко, А.М. Кухта, М.А. Машовець, Б.Г. Ананьєв, В.В. Давидов, Д.І. Струннікова, І.П. Печенко, О.В. Чепка, Ю.В. Львов, Т.В. Бернацька, М.М. Скаткін, В.П. Шавальова, О.В. Вашуленко та ін.

Метою даної статті є розкриття сутності поняття «наступність», обґрунтування шляхів реалізації принципу наступності в математичній підготовці дітей старшого дошкільного та молодшого шкільного віку.

Зауважимо, що у процесі аналізу науково-педагогічної літератури, нами було простежено неоднозначність щодо визначення сутності наступності сучасними вченими. Так, наприклад, Б.Г. Ананьєв вважає, що «наступність у навчанні й засвоєнні знань учнями передбачає встановлення зв'язків між попередніми й новими знаннями, засвоєними на різних етапах навчання, а також між системами знань, які засвоюються паралельно на кожному щаблі навчання» [1, с. 27].

С.У. Гончаренко пропонує наступне визначення сутності наступності: «Наступність у навчанні – послідовність і системність у розміщенні навчального матеріалу, зв'язок і узгодженість шаблів і етапів навчально-виховного процесу» [4, с. 227].

За Г.О. Люблінською, наступність – послідовність навчально-виховної роботи, коли на кожному наступному етапі закріплюються, розширюються, ускладнюються й поглиблюються ті знання, вміння і навички, що становлять зміст навчальної діяльності на попередньому етапі її організації; навчання проводиться з певною перспективною спрямованістю, з орієнтацією на ті вимоги, які будуть висунуті на наступному етапі життєдіяльності [6, с. 5].

О.Я.Савченко зазначає, що наступність є одним із принципів освіти, який передбачає зв'язок та узгодженість мети, змісту, організаційно-методичного забезпечення етапів освіти, що межують один з одним (дошкільня – початкова – основна школа).

Таким чином, до визначення сутності поняття «наступність» учені підходять неоднозначно: від розуміння зв'язку наступного з попереднім до зв'язку знань учнів у процесах їхнього розвитку, закономірних змін у різних аспектах педагогічного процесу.

Психолого-педагогічні дослідження останніх років показали, що реальні можливості засвоєння дітьми старшого дошкільного віку навчального

матеріалу значно вищі, ніж вважалося раніше. Це дало змогу істотно удосконалити зміст навчання дошкільників, зокрема, математики. Удосконалення програми виховання в дошкільному закладі відбувалося відповідно до вимог початкової школи, які висуваються до математичної підготовки дітей.

Математика як навчальний предмет допомагає оволодіти методами пізнання, науковим стилем мислення, просторовими уявленнями, математичною інтуїцією, сприяє розвитку здібностей учнів, позитивних рис особистості.

Як показує аналіз сучасної програми «Я у Світі», математична підготовка дітей у дошкільному закладі відбувається у процесі оволодіння такими темами: «Властивості предметів», «Орієнтування в просторі», «Орієнтування в часі», «Множини, операції з ними», «Лічба», «Числа і дії над ними», «Задачі», «Геометричні фігури», «Величини, їх вимірювання». У дітей дошкільного віку формуються уявлення про утворення чисел, відношення між ними, про порядкову й кількісну лічбу, частини і ціле, задачі. Дошкільнята також вчать виділяти частини множини за певними ознаками (формою, кольором, розміром), встановлювати співвідношення між множинами та їх частинами (більше, менше, порівну), виконувати операції з множинами (об'єднання двох множин, вилучення частини з множини) на практичній основі, розв'язувати приклади на додавання і віднімання шляхом перелічування суми або остачі. Діти ознайомлюються з формою предметів, вчать виділяти характерні ознаки геометричних фігур; орієнтуватися в просторі, у часі, називати дні тижня, місяця.

Як бачимо, обсяг знань, які отримують діти в дошкільному віці, досить великий, тому потребує подальшого уточнення та систематизації.

Зазначимо, що у 1 класі вивчення математики продовжується за тими ж змістовими лініями, що й у дошкільному закладі освіти. Але, це не означає, що відбувається дублювання змісту. Він розширюється й поглиблюється. Крім знань, отриманих дітьми в дошкільному віці, вчителю необхідно враховувати їхній чуттєвий досвід та продовжувати його збагачувати й урізноманітнювати. Формування уявлень та чуттєвих образів у молодших школярів сприятиме не лише забезпеченню наступності в навчанні, а й допоможе встановленню зв'язків із життям.

Слід зазначити, що провідною діяльністю першокласників, як і дошкільників, ще певний час залишається гра. Тому протягом навчання в першому класі дидактичні ігри на уроках математики та в позаурочній діяльності слід застосовувати досить широко. Відомо, що знання, отримані дитиною в ході гри, не поступаються тим, що формуються іншими засобами. Навпаки, правильно побудована цікава дидактична гра сприяє розвитку пізнавальних здібностей дітей, активізації інтересу до вивчення математики, кмітливості, формуванню вольових якостей дитини. Також дидактичні ігри можуть використовуватися на уроках із метою запобігання перевтоми дітей, зниження гіподинамії.

У перші місяці навчання в школі доцільно використовувати дидактичні ігри, які вже знайомі дітям із дошкілля, ускладнюючи їх, обмежуючи час для виконання, або організовуючи у формі командних змагань. Так, на уроках математики можна використовувати наступні дидактичні ігри:

1. Гра «Намалюй більше».

Програмовий зміст: розпізнавання геометричних фігур, зіставлення форми оточуючих предметів із відповідними геометричними фігурами.

Обладнання: набір геометричних фігур, картки із зображенням предметів, аркуші білого паперу, прості олівці.

Хід гри: вчитель дає кожному учневі геометричну фігуру. Діти повинні знайти на картках предмети, схожі на отриману геометричну фігуру, й намалювати їх. Хто з дітей більше намалює предметів, той переможе. Діти виконують завдання на папері простими олівцями.

2. Гра «Знайди свою пару»

Програмовий зміст: закріплення поняття «склад числа».

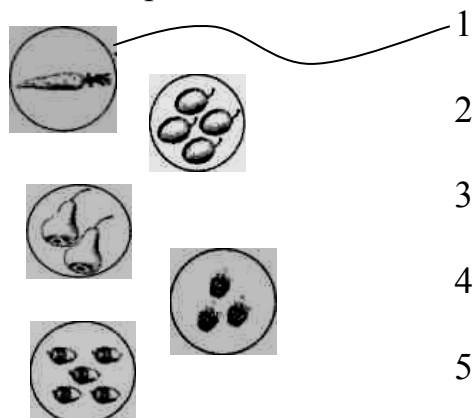
Обладнання: картки із зображенням множин предметів.

Хід гри: діти отримують картки із зображенням множинами предметів. Кожний має відшукати собі пару – щоб сума зображених на їхніх картках предметів становила певне число. Діти розходяться за сигналом «Знайди свою пару», шикуються у пари.

З метою формування математичних уявлень і способів дій доцільно використовувати ігри: «Магазин», «Знайди предмет такої ж висоти», «Що змінилося?», «Яке число пропущено?» та ін.

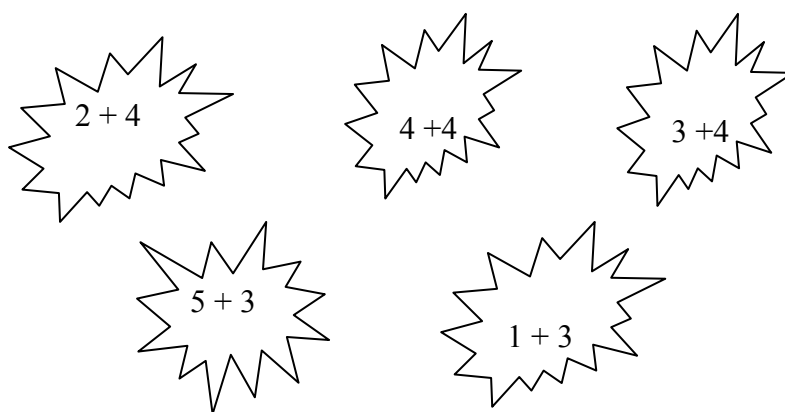
Відзначимо також, що важливою умовою забезпечення наступності між дошкіллям і початковою школою є індивідуалізація навчання. Для її здійснення доцільно, на нашу думку, проводити діагностування знань шестирічних першокласників. Обов'язково слід враховувати той фактор, що діти не володіють досконало вміннями самостійно працювати. Тому, зважаючи на це, вчитель повинен підібрати такі діагностичні завдання, з якими учні можуть самостійно впоратися. Посильними для самостійного виконання молодшими школярами є завдання, відповідь яких може бути зафіксована графічно, де треба щось обвести, домалювати, з'єднати. Наведемо кілька прикладів таких завдань із математичним змістом.

1. З'єднати лініями предмети та відповідні числа:

2. Розфарбувати приклади кольором, яким позначені їх результати:

4 – синій
6 – червоний
7 – жовтий
8 – зелений

Вважаємо за доцільне наголосити на тому, що наступності і поетапності потребує також використання засобів наочності та роздаткового матеріалу. В перші місяці навчання в школі переважає предметна наочність, пізніше відбувається перехід до схематичного унаочнення. Якщо ж дитина не готова до сприйняття наочності більш абстрактного рівня, то це стане причиною значних труднощів у засвоєнні навчального матеріалу, який розкривається на основі цієї наочності. Так, наприклад, на уроках математики формування у дітей умінь визначати й порівнювати властивості предметів («вищий», «нижчий», «однаковий за висотою», «ширший», «вужчий», «однакові за шириною») має розпочинатися з опорою на предметну наочність та силуетні зображення. Це зумовлено тим, що дитина повинна мати можливість оперувати об'єктами, які необхідно порівняти, щоб практично засвоїти такі прийоми порівняння, як накладання, прикладання [7, с. 286].

Отже, теоретичний аналіз проблеми реалізації принципу наступності у математичній підготовці між дошкільною та початковою ланкою освіти дає підставу стверджувати, що вона займає важливе місце в організації навчально-виховного процесу і є умовою неперервного розвитку особистості на різних вікових етапах. Забезпечення наступності передбачає продовження формування чуттєвого досвіду дітей, використання дидактичних ігор та різноманітних форм організації навчально-виховного процесу, надання переваги завданням практичного характеру.

ЛІТЕРАТУРА

- 1.Ананьев Б.Г. О преемственности в обучении // Советская педагогика. – 1953. – №2. – С. 27.
- 2.Бернацька Т.В. Про наступність у навчанні / Т.В. Бернацька // Математика. – 2000. – №33. – С. 1-2.
- 3.Вашуленко О. Питання наступності в педагогічній теорії / О. Вашуленко // Педагогіка і психологія. –2005. –№4 – С.49-59.
- 4.Гончаренко С.У. Український педагогічний словник / С.У. Гончаренко. – К.: Либідь, 1997. – 227 с.
- 5.Кузьменко В. Індивідуалізація виховання і навчання дітей шестирічного віку як фактор забезпечення безперервності дошкільної та початкової освіти / В. Кузьменко // Початкова освіта. – 2004. – №3. – С. 4-5.

6.Люблинская А.А. О преемственности учебной работе в школе // Преемственность в процессе обучения в школе. – Л., 1969. – С. 5.

7.Навчання і виховання учнів 1 класу: Метод. посібник для вчителів / [упорядкув. О.Я. Савченко]. – К.: Початкова школа, 2002 – 464 с.

SUMMARY

In the article the ways of realization of principle of the following in mathematical preparation of children of senior preschool and junior school age are considered.

Key words: *principle of the following, senior preschool age, junior school age, mathematical preparation, didactic game, individualization of teaching, evident facilities of teaching.*

ЛЮДМИЛА НОСКІНА

ОЗНАЙОМЛЕННЯ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ІЗ ДЕРЖАВНИМИ СИМВОЛАМИ УКРАЇНИ

У статті висвітлено методика роботи з ознайомлення дітей старшого дошкільного віку з державними символами України, що передбачено Базовою програмою розвитку дитини дошкільного віку «Я у Світі». Матеріали рекомендовані студентам вищих педагогічних навчальних закладів, педагогічним працівникам дошкільних навчальних закладів, батькам.

Ключові слова: *державні символи, державний герб, державний прапор, державний гімн, тризуб, тло, шанувати.*

Особливої ваги сьогодні набувають такі загальнолюдські цінності, як гуманізм, патріотизм, честь, справедливість. Тож одним із найважливіших завдань морального виховання є прищеплення дітям любові до Батьківщини, тобто виховання патріотизму

Вчені підкреслюють, що у дошкільному віці жодна моральна якість не може бути сформована остаточно, вона перебуває на стадії початкового становлення.

Отже, як виховати патріота, громадянина, який би гордо говорив: «Я – українець!»? Над цим питанням розмірковують науковці, культурологи, політики, педагоги, журналісти, поети, письменники, небайдужі люди.

Пріоритетне завдання, над яким працюють вихователі, – виховати, виплекати людину нового типу, яка потрібна Україні у III тисячолітті, – гідного громадянина України, патріота своєї Батьківщини. У руках фахівців – могутній засіб психолого-педагогічного впливу на формування особистості – організація різноманітної діяльності по ознайомленню із державними символами України. Аналіз методичної літератури, практичної діяльності вихователів дошкільних навчальних закладів показує, що дана проблема вимагає ґрунтовного теоретичного вивчення, розроблення методики окресленої діяльності,